

Dinler Tarihi, Mazhar Murat Yemenlioğlu, İstanbul: Gelenek Yayıncılık, 2016, 695 s.

Dinler Tarihi, Ömer Dervişhani, İstanbul: Festival Yayıncılık, 2016, 695 s.*

Gülsüm GÜRBÜZ**

Bir dönem okumak için kitap bulunamayan ülkemizde artık yayınevlerinin de çoğalmasıyla kitap basımında ciddi artışlar görölmeye başlandı. Özenli yayınlar bulunmakla birlikte, günümüzde yayıncılık, çoğunlukla herhangi bir kişinin oradan buradan topladığı bilgilerle oluşturduğu kitaplarla bir ticarete dönüştürölmüş durumdadır. Biz de bu çalışmada kitap yazım ve basımının ticarete dönüşünün bir örneğini göstermeye çalışacağız.

Değerlendirmesinde bulunacağımız kitaplar Gelenek Yayıncılık'tan Mazhar Murat Yemenlioğlu, Festival Yayıncılık'tan ise Ömer Dervişhani tarafından *Dinler Tarihi* isimleriyle yayımlanan kitaplardır. Farklı iki kitap gibi görünse de aslında bu eserler birbirinin aynısıdır. Sadece kapak ve yazar ismi değiştirilmiş; mizanpajına hiç dokunulmadan, noktası virgölüne kadar aynen iki farklı yayınevi tarafından yayımlanmış, piyasaya aynı anda sürölmüştür. Kitapların basıldığı yayınevlerinden Festival Yayıncılık bu işe 2016'nın Haziran'ında başlamış ve en son yayınları Mart 2018'e aittir. Kitapyurdu'nda bu yayınevine ait toplamda 53 kitap yer almakta. Bunların 10 tanesi Emine Şenlikoğlu, 7'si Raif Cilasun, 4'ü Necati Faydalı, 3'ü Ahmet Turan; Tavsiyeler üst başlığı adı altında *Said Havva*, *Hasan en-Nedvi*, *Kardavi*, *Malcom X* gibi son dönemde yaşamış önemli Müslöman şahsiyetlerin isimlerinin yer aldığı 10 kitap Ferhat Özbadem'e ait. *Dünya Dinlerinden* üst başlığı adı altında *Hinduizm*, *Budizm*, *İslamiyet*, *Şamanizm*, *Süryanilik* vb. dinlerin anlatıldığı 10 kitap ve bunlar haricindeki çeşitli konularda yazılmış 7 kitap muhtelif kişiler tarafından kaleme alınmıştır. Yayımladığı eserlere baktığımızda Festival Yayıncılık'ın belirli bir vizyon ve misyonundan söz etmek mümkün görünmemektedir. Fakat belirli bir vizyon ve misyona sahip birçok kaliteli yayınları ile uzun süredir yayın hayatının içinde olan Gelenek Yayıncılık'tan böyle bir kitabın çıkması üzerinde düşünölmeye değerdir.

* Bu çalışmanın hazırlanması ve yayımlanmasını teşvik eden hocam Dr. Öğretim Üyesi Tamer Yıldırım'a şükranlarımı sunarım.

** Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Felsefe ve Din Bilimleri Yüksek Lisans Öğrencisi (mucadile@hotmail.com).

Yazarlarına gelecek olursak ne kitapta¹ ne de herhangi bir yerde yazar(lar) hakkında bilgiye ulaşamadık. Bu durum yazar(lar)ın müstear isim kullanmış olabileceği düşüncesini aklımıza getiriyor. Çünkü her iki kitabın bölüm başlıklarındaki ve üsluplarındaki farklılıklar bunların yalnızca bir kişinin elinden çıkmadığını bize göstermektedir. Biz de bu konuda daha sağlıklı bir bilgi alabilmek için her iki yayınevini de aradık. Gelenek Yayınevi'nden ulaşabildiğimiz sorumluya, durumu haber verdiğimizde, Festival Yayıncılık'ın kardeş kuruluş olduğunu söylediler. Hatta kitabın bir bölümünde sorunlar çıktığını ve bundan dolayı o bölümü kitaptan çıkarmayı düşündüklerini bildirdiler. Kitapta isim verilmeden başka eserlerden alıntılar yapıldığını, bunun için kitaplarını yayından geri çekmek zorunda kalabileceklerini ve bundan dolayı da kitabın yazarı ile bu konuda görüşmek istediğimizi söyleyince bize kitabın editörüne ulaşabileceğimiz bir telefon numarası verdiler. Editörle yaptığımız görüşme sonucunda bizim tahminde bulunduğumuz gibi kitabın tek bir kişi tarafından değil bir grup tarafından hazırlanmış olduğunu ve bu grup içerisinde dinler tarihi dışında farklı alanlarda kişilerin olduğunu öğrendik. Bu da bölümler arasındaki hatta bölüm içerisindeki farklılıkların nedenini ortaya koyuyor. Dinler tarihi alanında bir uzmanlığının olmadığını öğrendiğimiz editörümüz bu işi, yayınevinin kendisine verdiğini, bunun karşılığında bir ücret almadığını, sadece "Allah rızası için" yaptığını (!) belirttiler. Böylesi uzmanlık gerektiren bir alanda hem yayınevinin uzman olmayan bir kişiye teklif götürmesi hem de o kişinin bu teklifi yetkin olmadığı halde reddetmemesi intihal gibi kabul edilmesi mümkün olmayan hatalarla dolu bir kitabın basılmasına yol açmıştır. Editörümüz bu kitabı en azından bir kere okumuş olsa ya da şöyle bir gözden geçirse idi bölümler ve bölüm içerisindeki üslup farklılıklarını, metin aralarında unutulmuş dipnot numaralarını fark edebilir, asılsız iddiaların yer aldığı "Zerdüştlük veya Mecusilik" bölümünü kitaptan çıkarırdı. Maalesef ülkemizde editörlük tam anlaşılmış değil ya da yayıncılığın yeteri kadar kurumsallaşmamış olması liyakat sahibi olmayan birçok kişinin yazar, editör ve yayıncı olarak ortaya çıkmasına sebep oluyor.

Peki, bu kitaplar ne maksatla yazılmış? Kitaplara baktığımızda ne bir ön-söz ne de bir giriş kısmı bulunmaktadır. İçerikte de bunların ne maksatla yazıldığına dair herhangi bir cümleye rastlanmamaktadır. Sadece Festival Yayıncılık'ın yayınladığı kitabın arka kapağında: "Bu eser günümüzde yaşayan dinleri konu edinmektedir ve onların tanıtılmasını hedeflemektedir." ifadeleri yer almaktadır. Peki, ortaya konulan kitaplar bu amacı gerçekleştirebilmiş midir? Piyasada yer alan diğer dinler tarihi kitaplarından farklı olarak okuyucuya bir şeyler sunabilmekte midir?

1 Bundan sonra çalışmamızda farklı yazar ve yayınevlerinden yayımlanmış olsa da sayfa numaralarına kadar aynı olan bu iki çalışma için 'kitap' lafzını kullanacağız.

Kitap toplamda on bölümden oluşmaktadır: Semavi dinler olarak adlandırılan “İslamiyet”, “Hıristiyanlık”, “Yahudilik”; Uzakdoğu dinlerinden “Hinduizm”, “Buddizm”, “Sihizm” ve bunların dışında “Süryanilik”, “Şamanizm-Şaman”, “Ezidilik” ve “Zerdüştilik veya Mecusilik”.

Başta “İslamiyet” olmak üzere “Hıristiyanlık”, “Yahudilik”, “Buddizm”, “Hinduizm”, “Sihizm” ve “Zerdüştilik veya Mecusilik” bölümlerinin hepsinde kitapta adı geçmeyen Abdurrahman Küçük, Günay Tümer ve Mehmet Alparslan Küçük tarafından hazırlanmış olan *Dinler Tarihi*² kitabından alıntılara ratlanmaktadır. Öyle ki yazı stili bile değiştirilmemiştir. Alıntılanan metindeki koyu puntolu kelimeler aynen korunmuştur. Kitapta koyu puntolu kelimelerin geçtiği kısımların hepsi bu kitaptan kopyala yapıştır yapılarak alınmıştır diyebiliriz. Bu kitabın dışında başka kaynaklardan da yine kopyala yapıştır yapılarak birçok metin eklenmiştir. Bunlar da aynı şekilde kitabda hiçbir şekilde belirtilmemiştir. Şimdi tespit edebildiklerimizi sizlerle paylaşıyoruz:

“İslamiyet” (ss. 9-100) bölümünün ss. 9-30 bazı kısımlarda ifade değişiklikleri yapılarak, ss. 35-36 ve ss. 96-100 aynen, adı geçen yazarların birlikte hazırlanmış olduğu *Dinler Tarihi* kitabından alınmıştır. Arada kalan ss. 30-34, Mustafa Çağrırcı'nın *İslam Düşüncesinde Ahlak* adlı kitabından alıntılanmıştır. Kitapta alıntı yapıp kaynağı belirtilen tek kısım burasıdır. Bölümün kalan kısmı (ss. 36-96) ise herhangi bir dinler tarihi kitabında yer almayacak ilmihal bilgileri ile doludur.

“Hıristiyanlık” (ss. 103-210) bölümünün ss. 103-148 -yani toplamda 35 sayfa- yine bahsi geçen *Dinler Tarihi* kitabından aynen kopyala yapıştır yapılmıştır ki bu da bölümün üçte birine denk gelmektedir. Kalan 62 sayfa ise Hıristiyanlığa ait ilmihal bilgileri, hatalı başlıklandırmalar, metin aralarında unutulmuş dipnot numaraları ile içerisinde tutarlılık bulunmayan bir metin olarak karşımızda durmaktadır.

“Yahudilik” (ss. 211-285) bölümünün ilk yarısının neredeyse tamamı (ss. 211-259) adı geçen *Dinler Tarihi* kitabından aynen alınmıştır. Kalan kısım (ss.259-285) ise başlıklarla uyumlu olmayan metinlerdir. İçerisinde tekrar eden birçok paragraf ve cümlelerle kendi arasında bir bütünlük meydana getirmeyen bir yapı arz etmektedir.

“Buddizm” (ss. 237-341) kitapta tamamının kopyala yapıştır yapılarak oluşturulduğunu tespit edebildiğimiz üç bölümden biridir. Bölümün ilk 43 sayfası (ss. 287-330) yine bahsi geçen *Dinler Tarihi* adlı eserin “Buddizm” bölümünden “Hindistan Dışında ve Dünyada Budizm” (ss. 233-249) başlığı hariç kitaba aynen geçirilmiştir. Bölümün kalan kısmı (ss. 330-341) ise Özdemir Eke'nin hazırlanmış olduğu “Din-Spor İlişkisi (Shaolin Tapınağı Örneği)” adlı

2 Abdurrahman Küçük v.dğr., *Dinler Tarihi* (Ankara: Berikan Yayınevi, 2009), 645 s.

yüksek lisans tezinden (ss. 15-26 ve “Wu Shun (Boş Zihin)” (ss.28-29) başlığını taşıyan kısım) alınmıştır.

“Hinduizm” (ss. 343-419) bölümünün 348, 353-366 sayfa ve sayfa aralıkları yine diğer birçok bölümde olduğu gibi adı geçen *Dinler Tarihi* kitabının aynı adı taşıyan bölümünün ilk yarısıdır. 343, 345, 375-8 sayfa ve sayfa aralıkları ise Wikipedia’nın “Hinduizm”³ sayfasından alıntılanmıştır. “Hint İnek Tapımının Bugünkü Durumu” (ss. 379-394) başlıklı kısmı aynı adı taşıyan Tadeusz Margul’a ait makaleden, sadece iki sayfa ve dipnotları çıkarılarak aynen alınmıştır. “Başlıca Hint Tanrı ve Tanrıçaları” (ss. 394-419) adlı kısım ise bir genel dinler tarihi kitabı için çok fazla detay içermektedir. Bu yüzden bu kısmın kitaba alınması muhtemelen sadece bölümü daha dolu gösterme amacı taşımaktadır.

“Sihizm” (ss. 421-453) bölümü de dört farklı kaynaktan alınarak oluşturulmuştur. Bölümün ana metni diğer bölümlerde de karşımıza çıkan *Dinler Tarihi* kitabının aynı adı taşıyan metnidir. Bu bölüm tamamen kitaba alınmış (ss. 421-442), aralara farklı metinler eklenmiştir. Aradaki “Sihizm ncesi Senkretik ve Reformist Hareketler” (ss.422-5), “Karma ve Reenkarnasyon”, “Diğer İnanaları”, “Kardeşlik Teşkilatı: Kholsa” başlıklarını taşıyan kısımlar (ss. 432-5) ve “Toplum Liderliği”, “Sihizmde Mabet ve İbadet Uygulamaları”, “Altın Toprak” kısımları (ss. 437-441) Cengiz Batuk’un Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Lisans Tamamlama Programı için hazırladığı *Dinler Tarihi* adlı kitabın “Caynizm ve Sihizm” başlığını taşıyan 5. nite’sinden alınmıştır. 442-446 sayfa aralıkları da Wikipedia’nın “Sihizm”⁴ sayfasından alınmıştır. Toplamda 21 sayfalık bölümün 14 sayfası -bizim tespit edebildiğimiz kadarıyla- kopyala-yapıştır şeklinde oluşturulmuştur.

Tamamının kopyala yapıştır şeklinde oluşturulduğunu tespit ettiğimiz bölümlerden ikincisi ise “Zerdüştlük veya Mecusilik” (ss. 629-688)’tir. Alıntılanan metinler birbirine karıştırılmadan, birinin bittiği yerde bir diğeri başlayacak şekilde bölüme yerleştirilmiştir. 628-646 sayfa aralığı, adı geçen *Dinler Tarihi* kitabından; 646-663 sayfa aralığı Mariette Stepaniants’ın “Zerdüştlüğün İşlam’la Karşılaşması” makalesinin birebir alıntılanması şeklinde oluşturulmuştur. Sadece paragrafların başlangıçları değişiklik yapılmıştır. “Alevilik Zerdüştlüğün Devamı mıdır?” (ss. 663-5) kısmı Ali Rıza zdemir’e ait “Benzerlikler ve Farklılıklar Ekseninde Alevilik Zerdüştlüğün Devamı mıdır?”⁵

3 Wikipedia, “Hinduizm”, erişim: 16 Ekim 2018, <https://www.wikizero.pro/index.php?q=aHR0cHM6Ly90ci53aWtpcGVkaWEub3JnL3dpa2kvSGluZHVpem0jS3V0c2FsX21ldGlubGVyaQ>

4 Wikipedia, “Sihizm”, erişim: 13 Ekim 2018, <https://www.wikizero.pro/index.php?q=aHR0cHM6Ly90ci53aWtpcGVkaWEub3JnL3dpa2kvU2loaXpt>.

5 2023, “Benzerlikler ve Farklılıklar Ekseninde Alevilik Zerdüştlük’n Devamı mıdır?”, erişim: 13 Ekim 2018, <http://2023.gen.tr/2015/10/22/benzerlikler-ve-farkliliklar-ekseninde-alevilik-zerdustlukun-devami-midir/>.

başlığını taşıyan yazısının birebir aynısıdır. 665-666 sayfalarında yer alan metin Remzi Kaptan adlı kişiye ait “Şamanizmin ve Zerdüştlüğün Aleviliğe Etkileri Var mıdır? Eğer Varsa Bu Etkinlik Ne Boyuttadır ve Günümüzde Nasıl Bir İşleve Sahiptir?”⁶ başlıklı yazısının birebir kopyalanması ile oluşturulmuştur. “Kuran ve Hadislerde Zerdüş Unsurular” (ss. 667-688) başlığı taşıyan kısım bir internet adresinden⁷ sadece başlığı değiştirilerek aynen alınmıştır. 78 sayfalık bu bölüm kaynak gösterilmeden alakalı alakasız, doğru-yanlış demeden alınarak oluşturulmuş büyük bir emek hırsızlığının ürünüdür.

Bir yemeğin bozuk olduğunu anlamak için tamamının yenilmesine gerek yoktur. Bir lokma dahi yemeğin bozulmuş olduğunu göstermeye yeterlidir. Yukarıda gösterdiğimiz kadarıyla kitaba kopyala yapıştır şeklinde eklenen kısımların çokluğu bu kitabın diğer kısımlarının da kopyala-yapıştır şeklinde oluşturulmuş olabileceğini bizlere açıkça göstermektedir. Bu kitap bir intihal programından geçirilse eminiz ki tamamen muhtelif çalışmalardan toplanan bilgilerle oluşturulduğu ortaya çıkacaktır. Farketmiş olduğumuz bir diğer örneği başkalarının emekleri üzerinden nasıl para kazanıldığını göstermesi açısından, kendimiz için bir görev bilerek paylaşıyoruz.

Süryanilik bölümü, 2008 yılında Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Felsefe ve Din Bilimleri’nden Zeynep Gül Küçük tarafından “Mardin ve Çevresinde Süryaniler” ismiyle hazırlanmış yüksek lisans tezinden kopyala yapıştır yapılarak oluşturulmuştur. İlgili tezin 32-43 ile 58-79 sayfa aralıkları tamamen çıkarılmış; “Metodoloji ve Kaynakları” (s. 455), “Kırklar Kilisesi (Mor Behnam ve Kızkardeşi Saro Kilisesi)” (s. 482) ve “Deyrul Zaferan Manastırı” (s. 485) başlıklarını taşıyan kısımlar kısaltılmış; bunların haricinde tezin geri kalan kısmı sadece paragraf ayırımları değiştirilerek aynen alınmıştır. Hatta kimi sayfalarda (s. 459, 463, 466, 467, 470, 472, 479) kopyala yapıştır yapılan kitaptaki dipnot numaralarını bile görmek mümkün. Aynı tez hâlihazırda Sarkaç Yayınları’ndan 2013 yılında *Mardin Çevresinde Süryaniler* adı ile kitap olarak yayımlanmıştır. Maalesef Zeynep Gül Küçük’ün ismi ne bölüm içerisinde ne de kaynakçada yer almaktadır. Fakat tezin kaynakçasında yer alan Süryanilik ile ilgili eserler bu kitabın kaynakçasına aynen eklenmiştir. Kaynakçadaki 46 eser yukarıda adını verdiğimiz teze aitken, geriye kalan 60 kaynağın 19’u Yezidilik, 24’ü Türk inançları, 10’u Uzakdoğu dinleri ve diğerleri ise Şinasi Gündüz’ün editörlüğünü yaptığı *Yaşayan Dünya Dinleri* (2007) kitabı ve hangi konu için kullanıldığını tespit edemediğimiz çalışmalardan

6 Alevi Toplumunu Alevitische Gemeinde ATAG e. V., “Şamanizmin ve Zerdüştlüğün Aleviliğe etkileri var mıdır? Eğer varsa bu etkinlik ne boyuttadır ve günümüzde nasıl bir işleve sahiptir?”, erişim: 13 Ekim 2018, <http://www.alevitentum.de/html/85.html>.

7 Study Islam, “Kur’an ve Hadislerde Zerdüş Unsuruları”, erişim: 13 Ekim 2018, <http://www.study-islam.org/turkce/kuranin-orijinal-kaynaklari/5-kuran-ve-hadislerde-zerdust-unsurlari>.

oluşmaktadır. Bununla birlikte kimi makale isimlerinin ve kimi eserlerin yayınevi ve basım tarihleri bilgilerinin verilmemesi kaynakçaya özen gösterilmediğini ortaya koymaktadır.

Kitapta yer alan diğer ilginç bir durum ise dinler tarihi kitaplarında bulunmayacak ilmihal tarzı bilgilerin yer almasıdır. Örneğin “İslamiyet” (ss. 38-78) bölümünde şu tür başlıkları görmek bir dinler tarihi kitabı için garip bir durumdur: “Mükellef kime denir?”, “Ef’al-i Mükellifin nedir?”, “Oruç tutmakla yükümlü olmanın şartları nelerdir?”, “Oruçta temkin vakti nedir, uygulanmakta mıdır?”, “Oruçlu iken boy abdesti almak/ banyo yapmak orucu bozar mı?” gibi. Yine aynı şekilde “Hıristiyanlık” (ss. 169-195) bölümünde de ilmihal tarzı bilgilere rastlanmaktadır. Bir farkla ki bunlar bir Hıristiyanın ağzından çıkabilecek ifadelerdir: “Orucu ne zaman tutmalıyız?”, “Hangi konularda oruç tutabiliriz?” gibi. Bu tür ifadeler buralarda yer alan bilgilerin, her ne kadar tesbit edememiş olsak da, Hıristiyanların kendileri için hazırlamış oldukları ilmihal kitaplarından alındığına işaret etmektedir.

Bu alıntılama işi öyle boyutlara çıkarılmış ki, kopyalanan sözler ne ifade eder, nereye gider, yanlış mı doğru mu düşünülmeden kitaba eklenmiştir. Örneğin “Zerdüştilik veya Mecusilik” başlığını taşıyan bölüm de Hz. Muhammed’in İslamiyeti bir Farisiden öğrendiğini, İslamiyetin Arapların, Yahudilerin efsanelerinden ve Zerdüşst kaynaklarından alınarak oluşturulduğu görüşü iddia edilmektedir. Biraz uzun olsa da şu ifadeleri meseleyi daha iyi göstermesi açısından buraya aynen alıyoruz: “Sure XVI’ da, Nahl 103’de şunları okuyoruz: ‘Şüphesiz biz onların: ‘Kuran’ı ancak bir insan öğretiyor’ dediklerini biliyoruz. Kendisine nisbet ettikleri şahsın dili yabancıdır. Halbuki bu (Kuran) apaçık bir Arapçadır.’ Şayet Salman Pers asıllı değilse Muhammed’in Kuran’a eklediklerinin belli bölümünü ona ‘öğrettiğine’ inanılan Pers asıllı birinin onun yanında olduğunu kanıtlamak için bu ayetteki dil yeterlidir. Bu durumda, Arabistan’da Pers masallarının çok iyi bilindiğini, bunlar sözde İlahi Vahye katıldığından en azından bazı Arapların farkına vardıklarını görüyoruz. Bu suçlamaya Muhammed de doyurucu bir yanıt verememiştir, çünkü hiç kimse Arapça üslubunu geliştirmesi için bir yabancınnun ders verdiğini tahmin etmemiştir. Suçlama Kuran’ın dilini değil, tarzı etkilemiştir. Ayrıca Muhammed’in putperest Arapların ve Yahudilerin efsanelerinin aldığını kanıtladığımız üzere, diğerlerini de Zerdüşst kaynaklarından alıp sahip çıkmamasının nedeni yoktur. Aslında bu bölümde verdiğimiz örnekler, sonuçta onun bunu yaptığını ve Hint-Avrupa ailesinden gelen birçok ulusun diğer kollarıyla Perslerde ortak olduğu görülen bu Pers efsanelerinin birçoğunun İslam’ın diğer özgün kaynaklarını oluşturduğunu kanıtlamaktadır.”⁸

8 Mazhar Murat Yemenlioğlu, *Dinler Tarihi* (İstanbul: Gelenek Yayıncılık, 2016), 688; Ömer Dervişhani, *Dinler Tarihi* (İstanbul: Festival Yayıncılık, 2016), 668.

Sonuç olarak, yayıncılığın endüstriyel bir sektör haline gelmesi, önüne gelen her insanın yazar, editör ve yayıncı olmasına imkan sağlamıştır. Son dönemlerde metin üretimindeki artış bunların hazırlık ve sunum süreçlerinde daha dikkatli olunması zorunluluğunu beraberinde getiriyor. Fakat yayın dünyasındaki kurumsallaşmanın yetersizliği bunu mümkün kılmamaktadır. Elimizdeki kitap da bunun en iyi örneği olsa gerek. Akademik bir çalışma olmasa da emek hırsızlığı ile oluşturulmuş bir kitabın yararından ne kadar söz edilebilir! Bu duruma saygın yayınevlerinden birinin eşlik ediyor olması da işi daha içler acısı kılmaktadır.